

DVADESET GODINA

Poruka je zasvetlela u dnu ekrana: „Dolazim u Bgd početkom juna, hoćeš da se vidimo?“ Poslednji put video se sa L. pre dvadeset godina. Negde 1995. preko noći je odlučila da ode iz zemlje i, impulsivna kakva je bila, to je i učinila. Otišla je u Los Anđeles, kasnije se udala, a još kasnije dobila dete. Od tada su se čuli telefonom samo jednom, kada je pre desetak godina nakratko došla u Beograd, i pozvala ga. Bio je u to vreme oženjen, i koliko se sećao, ne previše srdačan u tom razgovoru (žena mu je stajala iza leđa i mrštila se). L. je to osetila, činilo mu se. Ali uglavnom je tako kada je čovek okovan ljubavlju, onim što je od nje ostalo, praporci zazveče kad ih potkače. Bili su povremeni ljubavnici u mladosti, L. i on (nije bio siguran da li je to njegova žena znala), ali i pored najbolje volje, malo čega se sećao. Eventualno oblika njenih grudi. Mada je to mogla biti slika i sasvim drugih grudi. Pomišljao je na L. tokom te dve decenije, uvek sa prijatnim osećajem, iako bez ikakvih konkretnih slika u glavi.

Čekao ju je oko pola devet uveče na uglu Njegoševe i Alekse Nenadovića, ispred *Lovca*. Došla je trotoarom od Kalenić pijace, i čim su se iz daljine ugledali, mahnula mu širokim pokretom ruke. Hej!, doviknula je. Izgledala je isto, možda s kojim kilogramom više. Crne oči i dalje su blistale (bila je u crnoj suknji i bluzi iste boje). Zagrlili su se kao stari prijatelji (prebacila je tašnu s jednog ramena na drugo) i poljubili u obraz. Rekli jedno drugom da se nisu mnogo promenili, pa krenuli da traže pogodan kafe. Čoveku je to uvek prijatno čuti, da se nije promenio, ma koliko iz dana u dan postajao naličje onog što je nekad bio. Gore, iznad krovova, tamni oblaci navlačili su zavesu na desno nebo i spuštali mrak na vrače i Vračane.

„Znači“, rekao je, „dvadeset godina. A kao da smo se videli prošle nedelje.“ L. se osmehnula, obrazi su joj se lako zarumeneli. „I meni tako izgleda“, rekla je.

Njega su mučila krsta, pa je gledao da sednu negde unutra jer je vreme bilo pred kišu (sad se zacrnelo i na levom nebu). Seli su u jedan od kafea u Nevesinjskoj, napolju. Naručili bokal crnog vina, kao u ona vremena kad bi se našli.

„Pušiš li?“, rekla je kada je kelner spustio čaše na sto i otišao, i on, gledajući u tamnu masu neba, zbog nečega se osmehivao. „Ja u poslednje vreme pušim kao smuk“, rekla je, pa brzim pokretom iz tašne izvadila kutiju cigareta, i zapalila.

Jedva je dočekao da i on zapali. „Pokušavam da ostavim“, rekao je, iz džepa pantalona vadeći svoju kutiju. L. je zabacila šiške, ispustila dim u stranu.

„I, kako ti je tamo, sve ovo vreme?“, rekao je.

„Ne znam, nije loše, navikla sam se“, rekla je L. „Sad se selimo iz El Eja. Idemo u Kolorado, znaš, zbog snega. Moj muž i sin obožavaju da se skijaju.“

Malo su razgovarali o nomadskom načinu života u Americi, o tome kako ljudi nisu opterećeni kućama i pokućstvom kao u Evropi.

„Muž mi je Jevrejjin“, rekla je u jednom trenutku L. i navalila se leđima na naslon stolice tako jako da se činilo da će pući.

„Čime se bavi?“, rekao je on. L. se u Americi zanimala baštovanstvom, povremeno uređujući vrtove ljudima koji to sami nisu umeli da urade, oduvek je imala vešte prste. „O, pa on je u politici... lobira“, rekla je ona osmehujući se, i pomenula ime kompanije za koju je radio; velike i poznate, od onih što ne prezaju ni od čega. Hteo je da kaže, tek onako, da je i u starim vremenima pljačka hvaljena kao junački podvig. Rekao je: „Strateg“, na šta je L. značajno klimnula glavom. Razgovor se zatim poveo o njihovom sinu.

„Malo me brine“, rekla je L. „Ne uklapa se. Uopšte nije društven.“ Otpila je gutljaj. „Ni ja nisam bila u njegovim godinama. Mada je meni alkohol pomagao“, pa je prevrnula očima. „Sećać se, uostalom“, rekla je. Klimnuo je glavom, toga se sećao. „Možda je i autističan“, dodala je.

„Pa, Jevrejini i Srpkinja, danas...“, rekao je, „nije ni čudo što vam se sin ne uklapa.“ Opet se osmehnula, iskosivši glavu. Okretala je čašu u ruci. Videlo se da razmišlja o neuklapanju.

„Muž me je jednom pitao da pređem u jevrejsku veru, ali rekla sam da ne bih to mogla. Nije mnogo navaljivao.“ Spustila je čašu, ne puštajući je iz ruke. Sad je na njega došao red da se osmehne.

„Poseban soj, Jevreji“, rekao je. „Dve hiljade godina bez tla, bukvalno iskorenjeni. Vekovima samo prepisivali knjige.“ L. je okretala čašu u ruci, pa zastala, zagledavši se u dno, kao da je tamo bila ta izgubljena jevrejska zemlja. „Oni kao da su došli s druge planete“, kazala je. „Ali zato izuzetno barataju idejama“, nastavio je on, pa zastao. „Zamisli, i pored svega, verovati u Boga koji ima svog ljubimca...“ Ali činilo se da L. ne sluša šta govori. Pogledala ga je u oči. „Sviđa mi se kod njih što drže do morala“, kazala je, zadržavši pogled, učinilo mu se, trenutak-dva duže nego što bi trebalo. Klimnuo je glavom. „I ja za sebe volim da mislim da držim do morala“, rekao je, gledajući i on nju u oči. „Nećemo o tome“, rekla je L. Otpili su po gutljaj iz čaša, pripalili nove cigarete. Niko nije progovarao. Onda je L. uvukla dugačak dim, pa počela, s preteranim intenzitetom, da otesa pepeo s cigarete. „Izvini što pitam, a šta je bilo s tvojim bratom?“, rekla je.

Ispravio se u stolici, ispričao joj sve detalje u vezi s njegovom smrću pre petnaest godina. Samo je klimala glavom. Ponekad bi podigla jednu obrvu, pa drugu, ali nije mogao da protumači tu mimiku. On je mahao rukama, pio, pušio, objašnjavao. „Nikad se nije otkrilo šta se zaista dogodilo te noći“, rekao je. L. je ispraznila čašu. „Traumatično“, zaklatila je glavom. „Svi ćemo dole“, slegnuo je ramenima, gledajući u jedino preostalo svetlo mesto na nebu. „Zemlji telo, nebu...“ „Da promenimo temu“, rekla je L.

Pozvao je kelnera i naručio još jedan bokal vina. Onda je iz čista mira čuo zvuk u ušima (povremeno bi ga čuo), kao neko slabašno *klik*, kao da je neko iznutra pritisnuo prekidač. Ništa se nije promenilo, samo se čulo *klik*.

Mrtvi, svuda naokolo, prošlo mu je kroz glavu, otvaraju oči živima: stari i novi leševi, lopate, venci, kosti i žar. „Zanima li te da čuješ šta sam sanjao pre neku noć?“, rekao je.

„Samo ako je zabavno.“

Nalaktio se na sto. „Kao, vratio se moj brat u stan gde smo živeli u mladosti. Stoji u vratima između dve sobe, u dugačkom sivom mantilu. Pridem mu, srećan što se vratio, i zagrlim ga. ‘Pa, gde si bio sve ovo vreme?’, kažem. A on: ‘Ma, tu i tamo, po dva-tri dana.’ Ima masnice na licu, ispod oka, naduven je, kao da se tukao.“ „Zanimljivo“, kaže L.

„Nemoj, napiću se“, govori L. dok joj on dosipa iz bokala, koji je kelner nekoliko trenutaka ranije doneo. „Već me hvata“, osmehuje se. Izbacila je donju usnu i dunula nagore da

su joj šiške zaigrale. „Znaš, ja verujem u vanzemaljce“, rekla je, i nasmejala se škriputavo. Pomenula je i nekoliko knjiga s tom temom. „Vanzemaljci su nam pomogli da odemo na Mesec“, rekla je, i podigla ruku, punačka podlaktica zabelela se na noćnom nebu. „Nisi čuo za nezemaljske službenike?“ Slegnuo je ramenima, nije bio čuo. „Danas u novinama čitam da je jednoj ženi ispala proteza kad je ujela siledžiju“, rekao je, na šta se L. malo nagnula nad stolom. „Kod vas uvek veselo“, osmehnula se, „ništa se ne menja.“ Dodiruju se čašama zbog tog veselja i nemanjanja, ispijaju. On gleda u crne oči koje su ga jednom mamile, i vidi (ne zna zašto, a mrzi ga da razmišlja) svoju devedesetogodišnju tetku kako razgovara s haljinama dok ih kači na konopac za sušenje veša. Odakle takve slike?

Kad su kapi kiše počele da prskaju po čašama i natapaju salвете na stolu, prešli su u unutrašnjost kafea. Iznad stola gde su seli visi sijalica sa širokim metalnim okvirom, poput oboda šešira neke dame. Bio je spušten tačno toliko da L. prekrije pola lica, nadalje je uglavnom gledao njene usne. Oči su joj bile u polutami. Usne masivne, mekane. Pokretale su se gore-dole, otvarale i zatvarale poput ribljih (opet je govorila o sinu i mužu), nije mogao da odvoji pogled. Gornja je dodirivala donju, nežno, nežno, u jednom trenutku prestao je da sluša reči. Upijao je očima te usne, nikako da se zasite. Njegove oči? Njene usne? Bože, daj da prođe, rekao je sebi. Pokušao je da se seti bilo čega od pre dvadeset godina, da prizove sliku, živu ili neživu. Nije išlo.

Onda ga je pitala zašto više nije u braku. „Ne volim tvrde žene“, rekao je, tek da nešto kaže. Pogledala ga je upitno, ali nije komentarisala. Prinela je čašu usnama. Posmatrao je kako ivica stakla prijanja uz sluzokožu i kako se mrka tečnost preliva iz manje u veću posudu. Zapalila je novu cigaretu.

„Zašto si se uopšte ženio?“, rekla je podigavši obrve. Lagan osmeh. „Pa, izgledalo je kao dobra ideja...“, kazao je, „...u to vreme.“ „U koje vreme?“, rekla je. „Dobro питаš“, ugasio je cigaretu u pepeljari, i ubrzo zapalio novu. L. je neko vreme ćutala, pa rekla: „A kako zdravlje?“ Zavukla je ruku u tašnu, koja je visila na naslonu stolice. „Čula sam da si imao neku intervenciju.“ Izgovorila je to nehajno, ali nije mogla da ga prevari. U jednoj ruci sad joj je bio karmin, u drugoj malo ovalno ogleдалo. Lagano je nanosila ruž po usnama. „Resekcija prostate“, rekao je, povukavši dugačak dim. Dodirnuo je leđima naslon stolice. „Zvuči da se čovek naježi“, rekla je. Ćutao je. „Pa, ima li posledica?“, vragolasto je upitala, vraćajući karmin i ogleдалce u tašnu. „Nema“, rekao je, „osim što više nisam seksualno aktivan.“ Iskosila je glavu. „I što sam počeo da se pretvaram u ženu.“ „Zavitlavaš“, rekla je. „Šalim se“, rekao je.

Razgovor je zamro. Misli, i njegove i njene, pogleale su po praznim stolovima. Ona je prstima leve ruke okretala prsten na desnoj ruci, pogled joj bio odsutan. Onda je ispričao tri priče koje često koristi u takvim situacijama, onu o tome kako je bio prinuđen da prosi kod naplatne rampe na auto-putu jer je zaboravio novčanik, o tome kako mu je neki Bosanac-amater nameštao vratne pršljenove napravom nalik na električnu bušilicu, i kako je podmićivao saobraćajne policajce u Beogradu. Rekao joj je i da je prošle godine kupio kuću i zemlju na selu. „To mi je jedan od najboljih poteza u životu“, kazao je. Podigla je obrve. „Ti?“, rekla je. „Znam“, osmehnulo se, „zemlja ume da te zatupi.“ Pogledao je u pepeljaru, crvi od opušaka spremali su se da popadaju sa ivice.

Bokal skoro da je bio prazan. Razgovarali su još neko vreme o zajedničkim prijateljima iz mladosti, mada ni njega ni nju ta tema nije previše zanimala. On se mučio pokušavajući

da se seti koga još oboje znaju, ona ga je u tom poduhvatu mlako podržavala. Negde usput, u toku večeri, izgubio se kontakt. Nije mogao da ustanovi gde tačno, nije bilo ni važno. Razgovor je zapeo, teme presušile. Reкао je: „Ili da nastavimo s pićem, ili da krenemo.“ „Bolje da krenemo“, rekla je L., i pogledala na sat. „Već je dvanaest“, kazala je, i osvrnula se oko sebe. „Sutra putujemo.“ Pozvao je kelnera, koji se iskobeljao iza šanka, platio mu, pa su ustali i krenuli ka vratima. Dok su izlazili, ušli su momak i devojka držeći se za ruke, oboje u dvadesetim godinama, potpuno iskusli. Grčevito držanje sada, uskoro će svako na svoju stranu, tako to ide. Seli su baš za njihov sto. Kelner, koji se vratio iza šanka, mrzovoljno ih je gledao, bližilo mu se vreme za zatvaranje. Momak se nagnuo ka devojci i nešto joj šaputao. Kolena su im se dodirivala, ispod stola. Ona je spustila glavu. Video je, izlazeći, kako joj se trepavice lagano podižu i spuštaju. Imala je na vratu, sa strane, dva ljupka mala mladeža.

Kiša je i dalje odlučno padala, zemlja odlučno primala. I to tako ide, nepromenljivo natapanje. Klo-klo-klo-klo, brbljala je voda svojim ritmom iz slivnika. Sklonili su se pod obližnju nastrešnicu, pozvao je taksi mobilnim telefonom.

L. stoji na dva koraka od njega, raskrečena, liči na sumo rvača, i kao da nije vlasnica svojih pokreta. Pogledao joj je lice. Usne iskrivljene, zubi ogromni, oči skupljene, samo tanki prorezi. Mora da je zbog svetla, pomislio je. Ulična svetiljka bila je daleko, svetlost se s mukom probijala kroz pramenove kiše, podrhtavala. „Čudno me gledaš“, rekla je L. i malo ustuknula. Jedan auto prošao je ulicom, farovi su joj osvetlili lice. Stari lik opet je bio tu, netaknut. L. mu je prišla, uspravila se na prste, skoro da su se dodirnuli čelima. Osetio je njen slatkast dah. Sa obe ruke uzela je kačket koji je stezao u šaci, pa ga sporim pokretom podigla i stavila mu ga na glavu. Malo ga je iskosila. „Tako“, rekla je. „Stariji si gospodin...“, pa dodala, osmehujući se, „rekonvalescent.“ Stigao je i taksi. Seli su jedno do drugog, pozadi, na pohabano sedište. Taksista klempav, zatupastog vrata, s grotesknim belim rukavicama nalik na dželatske. Rečena mu je adresa, njena, pa je krenuo, nemo klimnuvši otežalom glavom.

Kad su žene u pitanju, dovoljno je da im se muškarac primakne, ostalo će uraditi priroda. Ili neće uraditi ništa. Okrenuo se na sedištu ka L. i prislonio rame uz njeno. I ona se okrenula ka njemu. Jedan trenutak gledali su se u oči. Taksi je stao. Nagnuli su glavu jedno ka drugom, ponovo se poljubili u obraz. „Baš mi je drago što smo se videli“, rekla je L. „I meni“, rekao je on. L. ga je stegla za ruku. „Čao“, rekao je. „Čao“, rekla je ona, osmehnula se i izašla iz taksija. Poslednje što je video, pre nego što su se vrata zalupila, bio je lelujavi kraj crne suknje. Onda se setio svega od pre dvadeset godina. „Samo pravo“, rekao je taksisti i zavalio se u sedištu. Dželatske rukavice počivale su na volanu u položaju deset-i-deset.

Auto je zabrundao, okružen oblacima, kišom i drugim fundamentima. U kutku bezmernog svemira, dva čoveka vozila su se nekud kolima. Deset puta okruži Zemlju, i stigao si do Meseca. Umesto beličastih podlaktica, u polumraku auta svetlele su dželatove rukavice.

Posle nedelju dana, dobio je imejlom poruku: „Razmišljala sam o onome što si rekao o tvrdim ženama, i imam jedan komentar – kao žena sa izvesnim iskustvom: žene koje su naoko tvrde u stvari su jako senzitivne, a žene koje mekano govore i umilne su od prve, tvrde su iznutra. Puno te voli L. i misli na tebe. Sutra putujemo u Kolorado.“